

Onderwerp Uitkomsten Participatietraject Geheugenpaviljoen
wensen en bedenkingen

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 14 050

Bijlage(n) 2

Ons kenmerk 148280-2025

Datum

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte lezer,

Op 15 mei 2024 heeft uw raad de motie "Draagvlak Geheugenpaviljoen" aangenomen. Daarin verzoekt u om een nieuw en uitgebreid participatietraject rondom het Geheugenpaviljoen in het Zuiderplantsoen. Met deze brief informeren wij u over de uitkomsten van dit traject en doen wij u een voorstel voor vervolgstappen. Wij leggen vier mogelijke scenario's voor en nodigen uit om hierover wensen en bedenkingen te geven. Op basis daarvan zullen wij een keuze maken voor een voorkeursvariant.

Aanleiding

Met de ombouw van de zuidelijke ringweg is ruimte ontstaan voor nieuwe groene zones in de stad, waaronder het Zuiderplantsoen. In de Cultuurnota 2017-2020 is besloten om kunst in het gebied op te nemen. Een kunstcommissie bestaande uit professionals vanuit gemeente/ARZ, aannemer, Kunstpunt en drie bewoners selecteerde Studio L A voor het ontwikkelen van een aantal samenhangende kunstwerken. Het Geheugenpaviljoen is één van de beoogde kunstwerken uit die reeks. Het kunstwerk vormt een poort naar het nieuwe park, wat een van de uitgangspunten was van het door uw raad vastgestelde Inrichtingsplan Zuiderplantsoen (2014).

Het Geheugenpaviljoen is als onderdeel van het Zuiderplantsoen in het verleden beoordeeld door het Kwaliteitsteam Zuidelijke Ringweg met daarin de stadsbouwmeester, de provinciaal bouwmeester en de Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving. In het voorjaar van 2024 is het Geheugenpaviljoen voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) en positief beoordeeld. Dit als onderdeel van de procedure van de (later gestaakte) aanvraag van een omgevingsvergunning. Het advies van de CRK is opgenomen in het reactierapport en hebben wij bij onze afwegingen betrokken.

In februari 2024 hebben enkele buurtbewoners een petitie opgesteld met als titel "Geheugenpaviljoen niet doen". Bij de aanbidding van de petitie aan de gemeenteraad op 28 februari 2024 was die 1.645 keer ondertekend. Ook ontving uw raad ruim 240 e-mails waarin bezwaren werden geuit over het ontwerp, de uitstraling, het gebruik en het participatieproces.

Volgvel 1

In een openbare vergadering hebben enkele inwoners van de wijk Oosterpoort hun mening over het kunstwerk mondeling toegelicht. Naar aanleiding hiervan heeft uw raad via de motie van 15 mei 2024 verzocht om een nieuw en uitgebreid participatietraject.

Opzet van het participatietraject

Het participatietraject is uitgevoerd tussen 9 januari en 9 februari 2025, volgens het in november 2024 vastgestelde participatieplan. De volgende onderdelen maakten deel van uit plan:

- Informeren: beschikbaar stellen van de juiste informatie (feitelijk juist en controleerbaar). Hiervoor lieten we nieuw beeldmateriaal ontwikkelen, gaven we informatie in woord en beeld via brieven, de gemeentelijke website, De Groninger Gezinsbode, twee inloopbijeenkomsten en stemvan.groningen.nl.
- Raadplegen van direct omwonenden, met vanuit de woning of vanaf het erf uitzicht op de locatie van het kunstwerk. Hiervoor voerden wij gesprek met 15 buurtbewoners, waarvan 10 direct aanwonenden;
- Raadplegen van buurten en wijken die grenzen aan het Zuiderplantsoen, ook toegankelijk voor andere inwoners: twee inloopbijeenkomsten met in totaal 420 bezoekers. Daarvan lieten 147 mensen een schriftelijke reactie achter over het Geheugenpaviljoen.
- Raadplegen van alle inwoners van Groningen: online raadpleging via stemvan.groningen.nl met 1.026 ingevulde formulieren;
- Raadplegen deskundigen op het gebied van kunst, architectuur en stedenbouw: Een openbaar gesprek georganiseerd door Platform Gras, met stadsbouwmeester 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e Conijn, directeur Kunstenlab Deventer en IJsselbiënnale, een medewerker van Kunstpunt en een ontwerper van Studio L A.

Daarbij passen enkele kanttekeningen.

Deze raadpleging is uiteraard geen referendum, waarbij persoonsgegevens zijn geverifieerd. Dit was vooraf ook niet de insteek van het participatietraject. Het participatietraject was vooral gericht op het verzamelen van kwalitatieve input. Met de participatie hebben we alle buurtbewoners en alle andere inwoners van de gemeente in staat willen stellen een mening te vormen over het Geheugenpaviljoen, op grond van betrouwbare informatie. En we hebben alle betrokkenen willen uitnodigen die mening aan ons door te geven: buurtbewoners en overige inwoners.

Professionals waren al eerder betrokken bij het ontwerpproces voor het Geheugenpaviljoen, samen met enkele buurtbewoners. In het gesprek van Platform GRAS hebben enkele betrokkenen en deskundigen zich nogmaals over het Geheugenpaviljoen kunnen uitspreken.

Uitkomsten en analyse

Genuanceerd beeld

Door de petitie, de brieven en de aandacht daarvoor in de media zijn in 2024 met name de bezwaren tegen het Geheugenpaviljoen onder de aandacht gebracht. Hierdoor is mogelijk de indruk ontstaan dat inwoners in groten getale tegen het kunstwerk waren en dat er amper voorstanders waren. De resultaten van het participatietraject van 2025 laten een genuanceerder beeld zien en maken ook duidelijk welke gedachten en gevoelens inwoners hebben bij het ontwerp voor het kunstwerk.

Bij de reactieformulieren die tijdens de inloopbijeenkomst zijn ingevuld is vrijwel een gelijke verdeling te zien in positieve en negatieve reacties. Van de 147 respondenten oordeelde 49% negatief, 43% positief en 8% neutraal.

In de online enquête was het sentiment negatiever: 65% negatief, 26% positief. Bij het gesprek met direct omwonenden waren alle 15 aanwezigen zeer kritisch: 10 genodigden en 5 andere buurtbewoners.

Inhoud van de reacties

De meest geuite kritische reacties waren dat het kunstwerk niet mooi is, te groot, en door het vele beton niet passend in de groene omgeving. Een ander veelgenoemd bezwaar is dat het Geheugenpaviljoen ongewenste herinneringen oproept aan de vroegere snelweg en een hangplek kan worden.

Veel voorstanders waarderen de onderscheidende uitstraling van het Geheugenpaviljoen. Zij vinden dat het kunstwerk het park een eigen karakter geeft en een verrijking is voor de kunst in de stad. Veel voorstanders vinden het waardevol om restanten van de ringweg te bewaren, als onderdeel van de geschiedenis van het gebied. Ook de ecologische beplanting op het dak en de functie van het kunstwerk als ontmoetingsplek kunnen op veel instemming rekenen. In de discussie over het Geheugenpaviljoen is ook gesproken over De Spijker. Dat is het idee van een lokale kunstenaar om één pilaar van de oude ringweg te laten staan als verwijzing ernaar. De Spijker is bij de online-reacties en op de reactieformulieren enkele tientallen keren genoemd als alternatief voor het Geheugenpaviljoen. Enkele respondenten hebben aangegeven dat zij dit kunstwerk juist niet wenselijk vinden.

Alle reacties van de inloopbijeenkomst zijn weergegeven in het reactierapport dat als bijlage is toegevoegd. De reacties op Stemvan.groningen.nl staan in een aparte bijlage.

Gesprek met professionals en deskundigen

Bij het openbare gesprek van Platform GRAS bogen vier professionals zich over het ontwerp voor het Geheugenpaviljoen. Naast de stadsbouwmeester van Groningen en de directeur van het Kunstenlab in Deventer, tevens directeur van de IJsselbiënnale, ook de opdrachtgever van het Geheugen paviljoen en een van de ontwerpers ervan. Zij benadrukten dat participatie bij kunst geen referendum moet worden over ‘mooi of lelijk’ en dat niet iedereen tevreden kan worden gesteld.

Reacties uit omliggende wijken

In lijn met het participatiebeleid en de uitgangspunten uit het participatieplan krijgen de meningen van bewoners uit de omliggende wijken en directe omgeving extra aandacht. Tijdens de inloopbijeenkomsten hadden deze bewoners de mogelijkheid om het ontwerp en de plannen in detail te bekijken en in gesprek te gaan met de gemeente en ontwerpers. Deze inbreng tijdens deze bijeenkomsten is daarom extra waardevol.

Voor het gesprek met direct omwonenden zijn bewoners van 100 adressen per brief uitgenodigd. Tien direct omwonenden waren bij het gesprek aanwezig, samen met vijf andere buurtbewoners. Onder hen geen enkele bewoner van de Meeuwerderbaan, de straat langs het Geheugenpaviljoen.

Mogelijke scenario's

Op basis van het reactierapport en de uitkomsten van het participatietraject zijn vier scenario's verkend die vooraf waren geformuleerd:

- Het Geheugenpaviljoen realiseren zoals ontworpen;
- Het Geheugenpaviljoen realiseren met aanpassingen (bijvoorbeeld minder beton, muurschildering, vergroening, afspraken over beheer en veiligheid);
- Afzien van het Geheugenpaviljoen en de plek inrichten als park;
- Een nieuwe kunstopdracht uitschrijven voor een alternatief kunstwerk. Daarbij zou ook het idee van de Spijker kunnen worden betrokken.

Alle vier varianten zijn uitvoerbaar, maar hebben verschillende consequenties. Ook de kosten van de varianten verschillen. Het niet uitvoeren van het kunstwerk vereist aanpassing van het parkontwerp, sloop van de bestaande betonelementen en overleg met onder andere de landschapsarchitect. De plek is ontworpen als ontmoetingsplek aan het water. Zonder het Geheugenpaviljoen moet hier alsnog een alternatief voor worden ontwikkeld.

Financiële consequenties

De realisatie van een ongewijzigd Geheugenpaviljoen kan worden gedekt uit door Kunstpunt gereserveerde middelen, afgezien van kosten voor het uitstel en inflatie. Eventuele aanpassingen aan het ontwerp brengen extra kosten met zich mee.

Het behoud van delen van de voormalige ringweg heeft geleid tot extra sloopkosten van €76.000, omdat de aannemer rond de te behouden elementen moest werken. Deze kosten zijn genoemd in het participatieplan dat u in het najaar van 2024 heeft ontvangen. De Stichting Kunstpunt zou deze kosten aanvankelijk dragen, onder de voorwaarde dat het Geheugenpaviljoen zou worden gerealiseerd en de benodigde fondsen beschikbaar bleven. Door de vertraging bestaat nu onzekerheid over de financiering. Mocht het Geheugenpaviljoen niet worden uitgevoerd of de fondsen niet meer beschikbaar zijn, dan dienen de kosten alsnog te worden betaald door de gemeente. Door indexering zijn de oorspronkelijke bedragen inmiddels gestegen. Door deze factoren is het niet mogelijk om de exacte kosten hiervan nu te bepalen.

Het niet uitvoeren van het Geheugenpaviljoen en het opstellen van een nieuw ontwerp (al dan niet met nieuwe kunststopdracht) brengt de hoogste kosten met zich mee. Daarnaast leidt dit tot een langer traject en vereist het nadere afstemming met de landschapsarchitect. Ook sloop van de resterende kolommen is in dat geval vereist.

In onderstaand overzicht is een indicatie van de kosten gegeven voor de verschillende scenario's. Bij de opties vergroenen en het aanbrengen van een muurschildering betreft het een keuze uit een van beide opties. Bij de realisatie van een nieuw kunstwerk kan gebruik worden gemaakt van een deel van het budget dat gereserveerd was voor het Geheugenpaviljoen. Na de keus voor een scenario worden de uiteindelijke kosten berekend, waarna dit met een passende dekking aan uw raad zal worden voorgelegd. Afhankelijk van het voorkeursscenario dient daarbij rekening te worden gehouden met een mogelijk beroep op de algemene reserve of de post onvoorzien.

Scenario's en indicatieve kosten	Kostenindicatie
Scenario ongewijzigd Geheugenpaviljoen	
Noodzakelijke kosten laten staan delen ringweg	PM
Extra kosten door uitstel: werkzaamheden in nieuw park i.p.v. bouwterrein	€ 10.000,-
Inflatiecorrectie	€ 15.000,-
Totale extra kosten	€ 25.000,- + PM
Scenario aangepast Geheugenpaviljoen	
Noodzakelijke kosten laten staan delen ringweg	PM
Noodzakelijke extra kosten door uitstel: werken in nieuw park en inflatiecorrectie	€ 25.000,-
Optie: extra aanpassingen n.a.v. wensen bewoners: kolom aan overzijde weghalen en evt. andere afgezaagde delen (optioneel)	€ 20.000,-
Optie: extra aanpassingen n.a.v. wensen bewoners d.m.v. groen	€ 20.000,-
Optie: extra aanpassingen n.a.v. wensen bewoners met extra kunststopdracht muurschildering	€ 45.000,-
Scenario geen kunstwerk	
Noodzakelijke kosten laten staan delen ringweg	PM
Sloop restanten ringweg	€ 50.000,-
Inpassing door wUrk	€ 10.000,-
Inrichtingskosten plek Geheugenpaviljoen	€ 25.000,-
Totale extra kosten	€ 85.000,- + PM

Scenario nieuw kunstwerk autonome kunst	
Noodzakelijke kosten laten staan delen ringweg	PM
Sloop restant ringweg	€ 50.000,-
Nieuwe kunstopdracht en participatietraject Kunstpunt	€ 30.000,-
Honoraria schetsontwerpen en geselecteerde kunstenaar	€ 45.000,-
Inrichtingskosten plek Geheugenpaviljoen	€ 25.000,-
Inpassing door wUrck	€ 10.000,-
Totale extra kosten	€ 160.000,- + PM
Extra kosten sloop pilaar "De Spijker"	
Sloop pilaar en herstel park	€ 10.000,-

Conclusie en vervolg

Wij begrijpen dat de oude ringweg die lange tijd de wijk doorsneed een negatieve herinnering oproept bij veel bewoners. De bezwaren van de tegenstanders van het gepresenteerde GP zijn opnieuw heel duidelijk in het participatieproces naar voren gekomen. Gebleken is overigens ook dat er een groep bewoners is die zich positief uitsprekt over het kunstwerk. Daarnaast blijkt dat het Geheugenpaviljoen op steun kan rekenen van de professionals die zijn betrokken bij het proces van het ontwerp van het Zuiderplantsoen en de plek van kunst in dit nieuwe stedelijke park. Het kwaliteitsteam voor het project Aanpak Ring Zuid, de commissie ruimtelijke kwaliteit en de huidige stadsbouwmeester staan positief tegenover het beoogde kunstwerk.

Na zorgvuldige afweging denken wij dat het Geheugenpaviljoen een betekenisvolle toevoeging is aan het Zuiderplantsoen als geheel. Daarnaast beantwoordt het aan de vraag naar een ontmoetingsplek in het park. Het Geheugenpaviljoen dient echter wel aangepast te worden. Er dient tegemoet gekomen te worden aan veel genoemde bezwaren en wensen.

De aandachtspunten die bewoners tijdens het participatieproces hebben genoemd zijn waardevol voor ons. Wij denken dat het mogelijk is de essentie van het ontwerp van het kunstwerk te behouden en daarbij tegemoet te komen aan een belangrijk deel van de wensen en bezwaren. Vooral door nog eens goed te bezien of er extra groen kan worden aangebracht op de pilaren van het kunstwerk of door één of meer van de kolommen aan weerszijden van het hoofdbestanddeel van de restanten van de oude ringweg alsnog te slopen. Dit alles in nauwe samenspraak met Kunstpunt en met de ontwerpers van het kunstwerk en van het Zuiderplantsoen als geheel.

Alles overwegende gaat onze voorkeur uit naar variant 2: het ontwerp realiseren met aanpassingen die tegemoetkomen aan een deel van de bezwaren, maar recht doen aan de oorspronkelijke opdracht en visie voor kunst in het Zuiderplantsoen. Binnen deze variant zijn nog verschillende opties mogelijk, waar we, samen met bewoners, vorm aan willen geven.

Wij nodigen u uit in een wensen- en bedenkingenronde uw voorkeur uit te spreken. Daarnaast geven wij uw raad in overweging om gebruik te maken van de mogelijkheid om een werkbezoek af te leggen aan het Geheugenpaviljoen. Wij kunnen dit voor u organiseren. Op basis van de inbreng van uw raad maken wij vervolgens keuze voor een voorkeursvariant. Dit wordt aan uw raad voorgelegd en voorzien van een passend dekkingsvoorstel.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.